

З ПОЛЯ ФОЛЬКЛОРУ Й ЕТНОГРАФІЇ

Весняні ягільки села Гологірки Львівської Золочівщини

Марія ГУМЕННА

Пісенність весняного циклу Львівщини оминутися практично неможливо, адже саме тут простежується розмаїтість фольклорних жанрів, текстів і мотивів. Аналізуючи українські веснянки та гаївки, дослідники здебільшого акцентували увагу на Галичину, оскільки тут чи не найкраще збережений унікальний фольклорний масив, який не втрачає самобутності й дотепер. Таким багатим на фольклорно-етнографічні скарби є село Гологірки, що на Золочівщині:

Там, у Львівській області,
Де високі гірки,
Простяглося наше
Село Гологірки!

У цьому маленькому населеному пункті досить добре збережена фольклорна традиція. У першій половині XIX ст. діяч “Руської Трійці” М. Шашкевич в альманасі “Русалка Дністрова” помістив розділ під назвою “Гаївки”, куди ввійшло кілька пісень, які було записано у цьому селі.

Гаївки в Гологірках називають *ягільками*, а термін “веснянка” взагалі тут не вживаний. Колись ягільки співали біля церкви після служби. Їх виконували переважно дівчата, хлопці тим часом спостерігали за ними або дзвонили у дзвони. Оскільки обрядові дійства були присвячені закликанню весни та майбутнього врожаю, то мали бути присутні всі дівчата.

Весняні ігрища починали з ритуалу закопування колива, оскільки це символ продовження роду, який пов’язує світ живих зі світом померлих. Під час обрядових дійств співали пісні-заклички, які спрямовані на закликання весни. У цих фольклорних текстах часто наявні звертання до астральних образів: сонця, місяця, зірок.

Найбільш поширеними в селі Гологірки є гаївки, які виконували у формі кругового танка. Часто це хороводи з одним або двома учасниками всередині, які імітують те, про що співають у пісні. Такими є загальновідома “Подоланочка”, “Зайчик”, “Грушечка”, “Соловейку, пташку, пташку”. У цих та інших гаївках учасники відтворювали різні дії, у тому числі сіяння і визрівання маку, льону, конопель.

В іншій групі фольклорних творів із любовно-шлюбними мотивами на тлі весняного пробудження природи змальовано стосунки між хлопцем та дівчиною. Сюжети багатьох із них відображають стиль життя та почуття молоді, зародження симпатії, відверту розмову про кохання та викликані переживання з цього приводу. У сільському фольклорному репертуарі Гологірок також побутують ягільки з мотивами родинного та сирітського життя. Окрему групу весняних обрядів складають власне ігри, в яких наявні лише хореографічні, рухові дії без словесно-пісенного

тексту. У них важливе місце відводили ритуальному биттю гілочкою, прутиком або ремінцем, яке, очевидно, виконує оберегову та продукуючу функції, що спрямовані на родючість та забезпечення врожаю.

У надрукованих нижче фольклорно-етнографічних матеріалах подано 35 фольклорних текстів ягілок із села Гологірки Золочівського району Львівської області. Їх записала автор публікації у 2015–2016 рр. від одного респондента – Яцунської Марії-Віри Васиївни, 1938 року народження, яка проживає дотепер у цьому селі; має освіту 10 класів, закінчила курси крою та шиття; пенсіонерка.

Хоч матеріали представляють репертуар одного виконавця та стосуються лише жанру веснянки, зокрема ягілки, ці фольклорні твори відзначаються різноманітністю мотивів і мають у своїй семантиці та структурі чимало регіональних і локальних особливостей, які будуть цікаві для досліджень у царині української етнокультури.

№ 1

– Ой весно красна,
Що ти нам принесла? 2 р.
– Хлопцям по кийочку,
Дівкам по віночку. 2 р.
Хлопцям по кийку,
Щоб статок гонити. 2 р.
Дівкам по вінку,
Щоб в танок ходити. 2 р.
– Ой весно красна,
Що ти нам принесла? 2 р.
– Дівочу красу,
Як на весні росу. 2 р.

№ 2

– Травко-муравко,
Чом ти не зелена? 2 р.
Чи тя гуси вискубали, вискубали?
Чи тя коні видуптали? 2 р.
– Мене гуси не скубали, не скубали,
Ані коні не дуптали. 2 р.
А молоді паніночки, паніночки
Виводили ягілочки. 2 р.
Червоними чобітками, чобітками
З золотими підківками. 2 р.

№ 3

– Соловейку, сватку, сватку,
Чи бував ти в нашім садку,
Чи видав ти, як сіють мак?
О гоїра, о гоїра, ось так сіють мак!
– Соловейку, сватку, сватку,
Чи бував ти в нашім садку,
Чи видав ти як росте мак?
О гоїра, о гоїра, ось так росте мак!
– Соловейку, сватку, сватку,
Чи бував ти в нашім садку,
Чи видав ти, як рвуть мак?
О гоїра, о гоїра, ось так рвуть мак!
– Соловейку, сватку, сватку,
Чи бував ти в нашім садку,
Чи видав ти, як їдять мак?
О гоїра, о гоїра, ось так їдять мак!

№ 4

Посаджу я Грушечку.
Гай буде, гай!
Нічка ж моя темная
І ти, зоре ясная,
Дай, Боже, дай!
Піділяю Грушечку.
Гай буде, гай!
Зародила Грушечка.
Гай буде, гай!
Позриваю Грушечки.
Гай буде, гай!
Роздам хлопцям Грушечки.
Гай буде, гай!
Їжте, хлопці, Грушечки.
Гай буде, гай!
Бо то файна грушечка
Дай, Боже, дай.

№ 5

Посаджу я вешеньку, вешеньку,
Сама піду до шеньку,
Гей, гей, ухаха,
Сама піду до шеньку. 2 р.
Роди, Боже, вешеньки, вешеньки,
Та й на наші парубки.
Гей, гей, ухаха,
Та й на наші парубки. 2 р.
А наші парубки, парубки
Мають шапки шаламки.
Гей, гей, ухаха,
Мають шапки шаламки. 2 р.
А чоботи з лечака, з лечака,
А ремені з мутузка.
Гей, гей, ухаха,
А ремені з мутузка. 2 р.
До роботи гниляки, гниляки,
До горівки пияки.
Гей, гей, ухаха,
До горівки пияки. 2 р.
Ой на горі вітер дув, вітер дув,
Вчора в мене такий був.
Гей, гей, ухаха,

Вчора в мене такий був.	2 р.	До вечері сісти.	2 р.
А як вийшов, став гукати,		Як м'я маєш покидати,	
Аж почула мати з хати.		Покинь воду пити.	2 р.
Гей, гей, ухаха,		А щоби ти не дочикав	
Аж почула мати з хати.	2 р.	Іншої любити.	2 р.
- Що ж там, доню, такого, такого		Як м'я маєш покидати,	
Чи не маєш ти кого?		Віддай даруночки.	2 р.
Гей, гей, ухаха,		Що я тобі вишивала	
Чи не маєш ти кого?	2 р.	Штири хустиночки.	2 р.
- Пригадайте, мамцю, собі		А першу тобі дала	
Як то колись було тобі.		На святу Покрову.	2 р.
Гей, гей, ухаха,		Ти пас коні, ти пас коні,	
Як то колись було тобі.	2 р.	Я пасла корову.	2 р.
- Як ти була гарна, мила		А другу тобі дала	
Чи ти хлопців не любила?		На Зелені свята.	2 р.
Гей, гей, ухаха,		Як я була за дружечку,	
Чи ти хлопців не любила.	2 р.	А ти був за свата.	2 р.
		А третьою тобі дала	
		На святу неділю.	2 р.
		Тебе взяли та й женили,	
		Де я сі подію?	2 р.
№ 6		№ 9	
Ягілка, ягілкою,		Десь сі наші хлопці діли,	
Підем в село за дівкою.		Хлопці діли.	2 р.
А в Лесі файна дівка,		В ліс на лови полетіли.	2 р.
То буде моя жінка.		А що вони там впіймали,	
Вона невеличка,		Там впіймали?	
Середнього личка,		Штири миші, два комари.	2 р.
Припала ми до серденька,		Штири миші в зубах несли,	
Як перепилчка.	2 р.	В зубах несли,	
Цибулю копала,		Два комари візком везли.	2 р.
Часник вибирала		А що тії миші свиснуть,	
І для свого Михайлика		Миші свиснуть,	
Коника тримала.	2 р.	То вони зубами стиснуть.	2 р.
Він сів си коло неї,			
Став її питати:		№ 10	
- Який тобі, моя Марічко,		На городі штири маки,	
Віночок кушляти?	2 р.	Штири маки.	
- Купи зелененький,		Чому хлопці не однакі?	2 р.
Будеш мій миленький.		В Гологорах шмаркатії,	
Купи мені зелененький		Шмаркатії,	
Й будеш мій миленький.	2 р.	А у Стінці горбатії.	2 р.
		В Трудувачу, як болото,	
№ 7		Як болото,	
Від курита до курита		В Гологірках, як золото.	2 р.
Дуга воду пила.	2 р.		
А Ганунька свого сина		№ 11	
Коромислом біла.	2 р.	На городі штири маки	
За що ж вона його біла?		Штири маки,	
За мід за горівку.	2 р.	Чому хлопці не однакі?	2 р.
Що він ходив напувати		Один вищий, другий нижчий,	
Оксанину дівку.	2 р.	А мій милий найгарніший.	2 р.
№ 8		№ 12	
По коліна в воді стою		На порозі кашу їла, кашу їла	
Питися не хоче.	2 р.	І щось собі гомоніла.	2 р.
Та вже мене мій миленький		Гомоніла туду-руду, туду-руду,	
Покидати хоче.	2 р.		
Як м'я маєш покидати,			
Покинь хліба їсти.	2 р.		
А щоби ти не дочикав			

Як виросту його буду. 2 р.
 Як виросла не схотіла, не схотіла,
 Бо ти чорний, а я біла. 2 р.
 Бо ти чорний, як болото, як болото,
 А я собі, як золото. 2 р.
 Бо ти чорний, як та галка, як та галка,
 А я собі, як фіалка. 2 р.

№ 13

Питалася мати дочки:
 - Чи садити огірочки?
 Най ся в'ють. 2 р.
 Най ся в'яжуть, най ся стелять,
 Най сі наші хлопці женять,
 Най ся в'ють. 2 р.
 Від фігури до майочки
 Садити ми огірочки,
 Жовтий цвіт. 2 р.
 То садила, підливала,
 Доки сі їх дочикала,
 Жовтий цвіт. 2 р.

№ 14

Ой зацвили фіялочки, зацвили,
 Аж ся гори з долинами покрили. 2 р.
 Збирала їх Марусенька знizenька,
 А за нею ї батенько зблизенька. 2 р.
 - Не ходи ти, мій батеньку, за мною,
 Не лоба ми розмовонька з тобою. 2 р.
 Ой зацвили фіялочки, зацвили,
 Аж ся гори з долинами покрили. 2 р.
 Збирала їх Марусенька знizenька,
 А за нею і матенька зблизенька. 2 р.
 - Не ходи ти, моя мамцю, за мною,
 Не лоба ми розмовонька з тобою. 2 р.
 Ой зацвили фіялочки, зацвили,
 Аж ся гори з долинами покрили. 2 р.
 Збирала їх Марусенька знizenька,
 А за нею ї миленький зблизенька.
 - Ой ходи ж ти, мій миленький, за мною,
 Люба мені розмовонька з тобою. 2 р.

№ 15

- Де ж ти, зозуленько, бувала, бувала?
 Як та дібровонька палала, палала?
 Як ті паніночки гасили, гасили,
 Каптурками воду носили, носили.

Приснів:

Там вода по камені,
 Там вода по білому,
 Стиха йде, стиха йде.

- Де ж ти, зозуленько, бувала, бувала,
 Як та дібровонька палала, палала?
 Як ті старі баби гасили, гасили,
 Чіпчиками воду носили, носили.

Приснів.

- Де ж ти, зозуленько, бувала, бувала,
 Як та дібровонька палала, палала?
 Як ті старі хлопці гасили, гасили,
 Капелюхами воду носили, носили.

Приснів.

- Де ж ти, зозуленько, бувала, бувала,
 Як та дібровонька палала?
 Як ті парубочки гасили, гасили,
 Решетами воду носили, носили.

Приснів.

Скільки в тих решетах водиці, водиці,
 Стільки в парубочках правдиці, правдиці.

Приснів.

№ 16

Положу я кладку
 Через синожатку,
 Вербовую, вербову.
 Ой, час, паніночки,
 З тої ягілочки
 Додому, додому.
 Тільки ти, Марічко,
 Останься, останься.
 Приїде Василько,
 Звитайся, звитайся.
 Привезе він тобі
 Гостинця, гостинця -
 Синю китаєчку
 До лиця, до лиця.
 Червоні пантофлі
 З лапцями, з лапцями,
 Щоб ті ягілочки
 Плясали, плясали.
 Там вода по камені,
 Там вода по білому
 Стиха йде, стиха йде.

№ 17

На зеленій ліщиночці
 Горішки трисуться. 2
 Писала б я писаночки,
 Кури не несуться. 2
 Писала б я писаночки
 Власне щонеділі. 2
 Щоб до мене приходили
 Хлопці молоді. 2
 - До нас, до нас, парубочки,
 Парубочки,
 Бо ми маєм писаночки. 2
 То червоні, то зелені,
 То зелені,

В середині не варені. 2
 Як бис була їх зварила. 2
 То би була моя мила. 2
 Але ти їх не зварила,
 Не зварила,
 То не будеш моя мила. 2

№ 18

Там на ставі, на ставочку,
 На ставочку,
 Там плавало сім качечок. 2 р.
 Одна другу доганяє, доганяє,
 Кожда свою пару має. 2 р.
 А я бідна нещаслива, нещаслива,
 Свою пару загубила. 2 р.
 Обізвася Господь з неба,
 Господь з неба:
 – Тобі пари ще не треба. 2 р.
 Обізвася Гоподонько, Господонько:
 – Не гризися, дівчинонько. 2 р.
 Я за тебе пам'ятаю, пам'ятаю
 І для тебе пару маю. 2 р.

№ 19

Ой була, була
 В тім селі вдова,
 Ой мала, мала
 Та й три дочки.
 Та й повіддавала 2 р.
 За Божі слуги:
 А та перша вийшла за попа,
 А та друга вийшла за дяка,
 А та третя бідная, запацина бідная,
 За паламаря. 2 р.
 А та перша їздить в машинах,
 А та друга їздить у бричках,
 А та третя бідная, запацина бідная,
 На старих тачках. 2 р.
 А та перша ходить в мештечках,
 А та друга ходить в чобітках,
 А та третя бідная, запацина бідная,
 В старих шлапаках. 2 р.
 А та перша спить в пиринах,
 А та друга спить в подушках,
 А та третя бідная, запацина бідная,
 За п'єцом в трісках. 2 р.
 А та перша їсть пиріжки,
 А та друга їсть пампушки,
 А та третя бідная, запацина бідная,
 Сирі галушки. 2 р.

№ 20

– Ой, де ж ти, журавельку,
 Діти подів, діти подів?
 – Поплинули, полинули
 В бистрій воді, по толоці.
 – А бодай ти, журавленьку,
 Сам потонув, сам потонув

– Сам я ходжу, сам я броджу,
 Сам я блуджу, сам я блуджу
 А собі щонайкращу
 Дівчину виволочу, виволочу.

№ 21

Учасники стають в колону попарно,
 піднявши руки вгору, відтак приспіву-
 ють і пробігають по під низ під підня-
 тими руками останніх двох учасників
 ключа, стаючи наперед.

– Явор, явор, яворові люди,
 Що ви там робили?
 – Мурували мости
 У pana старости,
 А всі коні пропускаєм,
 А одного оставляєм.
 До кого йдеш?

Цю ягілку також називають “ворот-
 цями”, оскільки учасники тримаються
 за руки, утворюючи браму.

№ 22

Учасники стають в дві шеренги, в од-
 ній хлопці, в іншій дівчата. Відтак дів-
 чата до хлопців співають:

– Ой виходьте, хлопчаки, на високу гірку,
 Вибирайте, хлопчаточка, найгарнішу дівку. 2 р.

А хлопці відспівують:

– І та гарна, і та гарна, і та непогана,
 А між ними є Оксана, як намалована.

І ця дівчина йде до хлопців. Так спі-
 вують аж до того часу, поки в шерензі
 навпроти не залишиться дівчат.

№ 23

Під час виконання ставали в коло або
 у дві шеренги і почергово відповідали.

– Кум, кума, де бузьок?
 – Нема.
 – А де?
 – Умер.
 – Коли?
 – В четвер?
 – Де ховали?
 – Під рувами.
 – Чим дзвонили?
 – Гарбузами,
 Щоб ся жаби скликали.

- А ми тому раді, раді,
Бузьок їсть жаби, жаби!

№ 24

Адам і Єва по раю ходили,
По раю ходили,
Ніц не їли, ніц не пили,
Тільки порадили. 2 р.
- Гей же діти, гей же я,
Робіть тоє, що і я. 2 р.

У хороводі вибирали двох дійових осіб - Адама та Єву, які ставали в коло. Під час виконання останніх слів вони імітували різні види сільськогосподарської діяльності: сіяли мак, пололи, жали, садили тощо.

№ 25

- Гад, гад, гадулька,
Де ж ти, моя зозулька?
- Понад воду літала,
Злотим п'юрком махала,
Фай, фай, а ти красну дівку вибирай.

№ 26

Якщо дівчата між собою гнівалися, то співали одна до одної:

- Я - пані, я - пані з панятами.
- Ти - сука, ти - сука з писятами.
- Я - пані, я - пані, хустку прала.
- Ти - сука, ти, сука, її вкрала.
- Я - пані, я - пані з панятами.
- Ти - сука, ти - сука з писятами.
- Я - пані, я - пані, хустку мала.
- Ти - сука, ти, сука, її вкрала.

№ 27

Ходить жучок по драбині,
А жучиха по кладчині.

Приспів:

Грай, жучку, грай, 2 р.

Грай, жучку, грай небоже,
Най ти Господь сам поможе.

Приспів.

А ми весни з рік чекали,
Шоби того жучка грали.

Приспів.

А наш жучок невеличкий,
Носить чорні черевички.

Приспів.

На жучкові жупан з золотом,
Щоб би були кожним роком.

№ 28

- Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зілячко,
На наше подвір'ячко.
На бабине зілячко,
На наше подвір'ячко,
На весняні квіточки
Та й на наші діточки.

№ 29

Занадився журавель, журавель, журавель,
До бабиних конопель, конопель, конопель.

Приспів:

Такий собі журавель,
Такий собі носатий,
Такий собі рогатий,
Такий собі некрасивий,
Жодній дівці немилий.

А я тому журавлю, журавлю, журавлю
Усі ноги переб'ю, переб'ю, переб'ю.

Приспів.

Щоб в коноплі не ходив, не ходив
І нам поле не допчив, не допчив.

Приспів.

№ 31

Вербовая дощечка, дощечка,
По ній ходить Насточка, Насточка.
Відром воду носила, носила.
Дібровоньку гасила, гасила.
Скільки у відерку водиці, водиці,
Стільки у дівчаток правдиці, правдиці.

№ 32

Вон, хлопці, вон, вон,
На городі льон, льон.
На долині санчата,
Катаються дівчата.
На городі мак, мак,
Най то буде так, так:
- Поставаймо, дівки, в коло,
Заспіваймо так весело.
Долоньями раз, раз,
А ногами гуп, гуп.
Найто буде славно, явно,
Та хоч раз на рік так ладно.

№ 33

Ой жила, жила
 Тай в селі вдова,
 Та мала вона одного сина.
 А його взяли та до війська здали
 Того синочка.
 Жде і рочок, не йде синочок.
 Йде і другий, не йде синок любий.
 А на третій рочок, та й вже йде синочок.
 Не сам він іде, невістку веде.

№ 34

Ой жила, жила
 Та й в селі вдова,
 Та мала вона з десяток синів. 2 р.
 А той перший крутий, недоверший.

Приспів:
 Та не дай мене, мати,
 Не дай мене взяти.

А той другий – глухий, недочулий.

Приспів.

А той третій на горівку впертий.

Приспів.

А той четвертий хоче скоро вмерти.

Приспів.

А той п'ятий, той кривоп'ятий.

Приспів.

А той шестий – з свинячої шерсті.

Приспів.

А той семий – сумний, невеселий.

Приспів.

А той восьмий – куций, недорослий.

Приспів.

А дев'ятий не построяв хати.

Приспів.

А десятий – чорновусатий,
 На личку хороший,
 Має скриню грошей.
 Ой та дай мене, мати,
 Ой та дай мене взяти. 2 р.

№ 35

– Ой нумо, нумо, заплетім шума,
 Шума заплетімо, гуляти ходімо.
 Ой ходить шум по діброві,
 А шумиха рибу ловить,
 Що й зловила, те й пропила,
 Дочці плахту не купила.
 – Постій, дочко, до суботи,
 Куплю тобі ще й чоботи.
 Червону плахту, зелену запаску.
 – Люби мене, козаченьку, коли твоя ласка.